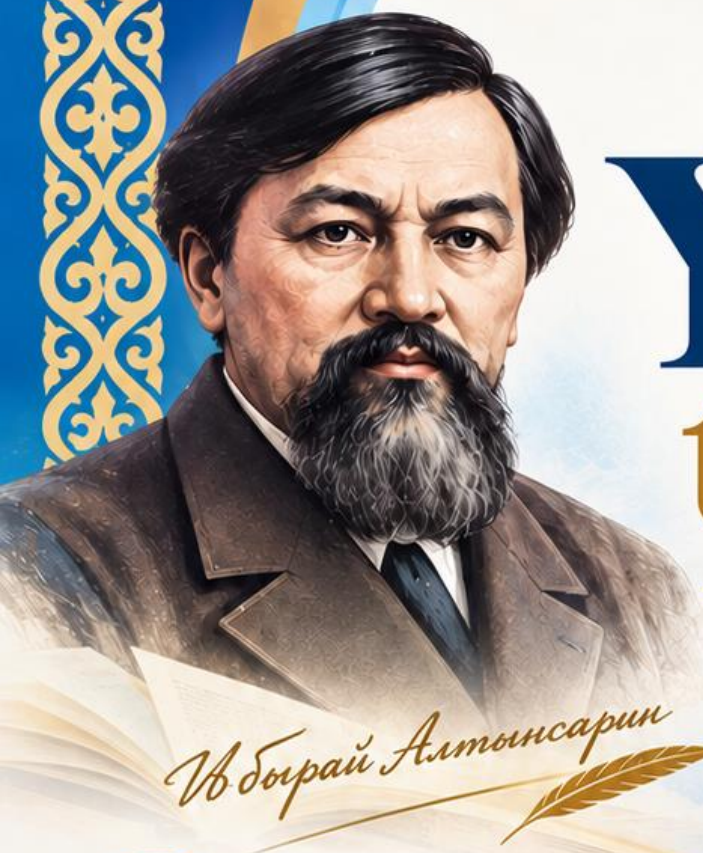

ҚАЗАН
2026
ЖЫЛ

Ybyrai tagylymy

Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал

Ыбырай Алтынсарин

№ 3

- БІЛІМ БЕРУ САПАСЫ
- ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИННОВАЦИЯЛАР
- ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘЖІРИБЕ
- ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

«ЫБЫРАЙ ТАҒЫЛЫМЫ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ПЕДАГОГТАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ
ДАМУ ОРТАЛЫҒЫ

№KZ60UWQ08458868
Қазақстан Республикасы, **010000**
Астана қаласы, Нұра ауданы, Күлтегін көшесі,
11/1 үй,2 ші қабат 11 каб.
ybyrai.tagylymy@mail.ru
Тел:+7 707 905 4029

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР
ТВОРЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ
«ЫБЫРАЙ ТАҒЫЛЫМЫ»

№KZ60UWQ08458868
Республика Казахстан, **010000**
город Астана, район Нура, улица Культегин,
11/1 дом,2 этаж 11 каб.
ybyrai.tagylymy@mail.ru
Тел:+7 707 905 4029

«YBYRAI TAGYLYMY» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ

23 - қазан 2026 жыл №3

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігіне тіркеліп
№ЖТ-2026-04265650
Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында 2026 жылы 10-қазанда зерттеу қызметін жариялау үшін ұсынылатын басылымдар тізіміне енген

https://uba.edu.kz/storage/app/media/TIZIM%2010.07.2026.pdf

ШЫҒУ ЖИІЛІГІ: АЙЫНА 3 РЕТ ЖАРЫҚ КӨРЕДІ

МАТЕРИАЛДАР ҚАЗАҚ, ОРЫС, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕ ҚАБЫЛДАНАДЫ.

ЖАРИЯЛАНҒАН ФАКТІЛЕР МЕН МӘЛІМЕТТЕРДІҢ ДҰРЫСТЫҒЫНА АВТОР ЖАУАПТЫ.

МЕНШІК ИЕСІ: «ЫБЫРАЙ ТАҒЫЛЫМЫ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАМУ ОРТАЛЫҒЫ
«YBYRAI TAGYLYMY» ЖУРНАЛЫ

БАС РЕДАКТОР: МАХАНБЕТ РАУШАН ҒАЛЫМЖАНҚЫЗЫ

+7 707 905 4029

АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫ

1. Адамкулов Нурали Мерекебаевич

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, бейнелеу өнері және дизайн кафедрасының аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент), Қазақстан Педагогикалық ғылымдар академиясының академигі, ҚР «Мәдениет саласының үздігі», Қазақстан Суретшілер одағы және Еуразиялық дизайнерлер одағының мүшесі, «Үкілі домбыра» – ҚР «Ақын Сара» сыйлығының жүлдегері, «Этномәдениет» шығармашылық-білім одағы ҚБ жетекшісі.

2. Абдуразова Перизат Адилбековна

Ө. Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Интернационалдандыру департаментінің директоры, қауымдастырылған профессор, философия докторы (PhD), ҚР «Жас ғалым» мемлекеттік ғылыми стипендиясының және «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» грантының иегері, ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Ғылым үздігі» дипломы мен Құрмет грамотасының иегері.

3. Шилібаев Бекболат Аманжолұлы

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Гуманитарлық-педагогикалық ғылымдар институты, дене тәрбиесі кафедрасының меңгерушісі, қауымдастырылған профессор, доцент.

4. Хавайдарова Мехирниса Марсовна

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының оқытушысы, филология ғылымдарының кандидаты.

5. Мейрбеков Мырзабай Балтабаевич

Ж. Тәшенов атындағы университеттің аға оқытушысы, тарих ғылымдарының кандидаты.

6. Жолдошева Айгул Раимбердиевна

И. Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті (Қырғызстан), бейнелеу өнері және дизайн кафедрасы меңгерушісінің міндетін атқарушы, аға оқытушы, магистр.

7. Кокенова Захира Конысбековна

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы, «Қола медаль» және «Алтын медаль» иегері.

8. Сапар Жандос Сұлтанбайұлы

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-шебер, Қазақстан Республикасы білім беру ісінің құрметті қызметкері, «Ыбырай Алтынсарин» төсбелгісінің иегері, Халықаралық аккредиттеу комиссиясының мүшесі, халықаралық үздік тренер байқауының жеңімпазы.

9. Спатаева Бакытгул Курбановна

ҚР Оқу-ағарту министрлігінің әдіскері, қазақ тілі мен әдебиеті магистрі, педагог-шебер.

10. Пазылова Алтынай Абуовна

Педагог-шебер, «Ыбырай Алтынсарин» медалінің иегері, «Үздік ұстаз» иегері, «Қазақстан Мұғалімі» Ұлттық сыйлығының ТОП-50 финалисті.

11. Молдадосова Алтынай Кайыповна

Тарих магистрі, педагог-шебер, «Ыбырай Алтынсарин» медалінің иегері, «Үздік ұстаз» иегері.

12. Имадуллаев Олжас Раимбекович

Педагог-шебер, «Үздік ұстаз» иегері.

13. Уристемов Галымжан Маханбетович

Педагог-шебер, «Ыбырай Алтынсарин» медалінің иегері.

Жауапты хатшы: Маханбет Раушан Ғалымжанқызы

Редакцияның мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,Астана қаласы
Күлтегін көшесі 11/2, 7 индекс: 010000
Эл.почта:ybyrai.tagylymy@mail.ru

ybyraitagylymy.kz

ЫБЫРАЙ ТАҒЫЛЫМЫ

МУЗЫКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

Кулбекова Мөлдір Аширалиевна
Түркістан облысы Мақтаарал ауданы
"№58 жалпы білім беретін мектеп" КММ
Музыка пәнінің мұғалімі

Аннотация. Қазіргі білім беру жүйесінің цифрлық трансформациясы жасанды интеллект технологияларын оқу үдерісіне енгізуді жаңа деңгейге көтеріп отыр. Соның ішінде музыка пәнін оқытуда жасанды интеллект құралдарын пайдалану мұғалімнің кәсіби қызметін жетілдіруге, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға, музыкалық материалды меңгертудің жаңа әдістерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жасанды интеллект музыкалық шығармаларды талдау, әуен мен ырғақ құрастыру, оқушының орындаушылық әрекетіне кері байланыс беру, сабаққа арналған тапсырмаларды әзірлеу, музыкалық шығармашылықты қолдау, оқу материалдарын даралау сияқты көптеген педагогикалық міндеттерді жүзеге асыруда тиімді көмекші құрал бола алады. Сонымен қатар жасанды интеллектіні білім беру үдерісіне енгізу барысында мұғалімнің жетекші рөлі, академиялық адалдық, авторлық құқық, оқушының өзіндік шығармашылығын сақтау және цифрлық қауіпсіздік мәселелері ескерілуі тиіс. Мақалада музыка пәнін оқытуда жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктері қарастырылып, оларды сабақ мазмұнымен үйлестірудің жолдары талданады. Жасанды интеллектіні педагогикалық мақсатқа сай қолдану оқушының музыкалық сауаттылығын, шығармашылық белсенділігін, зерттеушілік және сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететіні негізделеді.

Кілт сөздер: музыка пәні, жасанды интеллект, цифрлық технология, музыкалық білім, шығармашылық қабілет, педагогикалық мүмкіндік, цифрлық құзыреттілік, музыкалық сауаттылық, оқытуды даралау, инновациялық әдіс.

Қазіргі қоғамдағы технологиялық өзгерістер білім беру жүйесінің мазмұны мен оқыту әдістемесіне елеулі ықпал етуде. Соңғы жылдары жасанды интеллект технологиялары адамның күнделікті өмірінде ғана емес, білім беру саласында да кеңінен қолданылып, мұғалім мен оқушының ақпаратпен жұмыс істеу тәсілдерін өзгертуде. Бұрын цифрлық технологиялар негізінен ақпаратты іздеу, сақтау және ұсыну қызметін атқарса, қазіргі жасанды интеллект жүйелері мәтін, сурет, дыбыс, музыка, бейнематериал құрастырып, белгілі бір тапсырманы талдап, пайдаланушының сұранысына сәйкес жаңа мазмұн жасай алады. Бұл өзгерістер білім беру саласына жаңа педагогикалық мүмкіндіктермен қатар жаңа жауапкершіліктер де жүктейді.

Музыка пәні – оқушының эстетикалық талғамын, эмоционалдық мәдениетін, шығармашылық ойлауын және ұлттық мәдениетке деген құрметін қалыптастыратын маңызды пәндердің бірі. Музыканы оқыту барысында оқушы тек теориялық білім алып қана қоймайды, сонымен қатар музыканы тыңдайды, орындайды, салыстырады, талдайды, өз ойын білдіреді және шығармашылық әрекетке қатысады. Осы ерекшеліктерге байланысты музыка сабағында технологияны пайдалану тек ақпарат берудің құралы ретінде қарастырылмауы тиіс. Кез келген цифрлық құрал музыкалық әрекетті тереңдетуге, баланың музыканы сезінуіне, түсінуіне және шығармашылық тұрғыдан қабылдауына қызмет етуі қажет. Сондықтан жасанды интеллектіні музыка сабағына енгізудің негізгі шарты – оның педагогикалық мақсатқа сәйкестігі.

Жасанды интеллектіні оқу үдерісіне енгізу мұғалімді алмастыру дегенді білдірмейді. Керісінше, ол мұғалімнің кәсіби мүмкіндіктерін кеңейтетін көмекші құрал ретінде қарастырылғаны дұрыс. Музыка пәнінің мұғалімі сабақтың мақсатын анықтайды, оқу материалының мазмұнын таңдайды, оқушының жас ерекшелігі мен музыкалық дайындығын ескереді, шығармашылық әрекетті ұйымдастырады және тәрбиелік бағытты қалыптастырады. Ал жасанды интеллект осы жұмыстардың кейбірін жылдамдатуға, түрлі нұсқаларды ұсынуға, қажетті материалды бейімдеуге немесе жаңа шығармашылық идеяларды қалыптастыруға көмектеседі. Демек, жасанды интеллект педагогикалық шешім қабылдайтын негізгі субъект емес, мұғалім басқаратын интеллектуалдық көмекші болуы қажет.

2026 жылы жарияланған музыка педагогикасына арналған ғылыми зерттеулерде генеративті жасанды интеллект құралдарының сабақ жоспарын құру, оқу тапсырмаларын әзірлеу, музыкалық композиция жасау, мәтіндік және шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыру, қосымша оқу материалдарын дайындау бағыттарында қолданылуы ерекше қарастырылуда. Мұндай технологиялардың басты артықшылығының бірі – мұғалімге әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қысқа уақытта дайындауға мүмкіндік беруі. Мысалы, бір сыныптағы оқушылардың музыкалық қабілеті бірдей болмайтыны белгілі. Кейбір оқушылар музыкалық терминдерді тез меңгерсе, енді бірі музыканы тыңдау немесе орындау арқылы жақсы қабылдайды. Жасанды интеллект көмегімен мұғалім бір тақырып бойынша күрделілігі әртүрлі тапсырмалар, сұрақтар және шығармашылық жұмыстар әзірлей алады.

Музыка сабағында жасанды интеллектіні тиімді пайдаланудың маңызды бағыттарының бірі – оқытуды даралау. Дәстүрлі сабақ барысында мұғалім барлық оқушыға ортақ тапсырма ұсынуға мәжбүр болатын жағдайлар кездеседі. Ал жасанды интеллект құралдары оқушының білім деңгейіне, қызығушылығына немесе орындаушылық қабілетіне сәйкес тапсырманы өзгертуге көмектеседі. Мысалы, бір оқушыға белгілі бір музыкалық шығарманың жанрын анықтау ұсынылса, қабілеті жоғары оқушыға сол шығарманың көркемдік ерекшелігін, музыкалық формасын немесе композитордың стильдік қолтаңбасын талдау тапсырылуы мүмкін. Тағы бір оқушыға шығарманы тыңдап, оның көңіл күйін сипаттау немесе музыкалық бейнені суретпен жеткізу ұсынылады. Мұндай сараланған тапсырмалар әр оқушының сабаққа белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект музыкалық теорияны меңгертуде де мұғалімге көмек көрсете алады. Музыкалық сауаттылықты қалыптастыру барысында нота, дыбыс биіктігі, ырғақ, темп, динамика, лад, тональдік, интервал, аккорд сияқты ұғымдарды оқушыға тек анықтама арқылы түсіндіру жеткіліксіз. Бұл түсініктерді музыкалық мысалдармен байланыстыру маңызды. Жасанды интеллект көмегімен мұғалім белгілі бір тақырыпқа байланысты жаттығулар, салыстыру тапсырмалары, шағын тестілер, музыкалық жұмбақтар мен шығармашылық сұрақтар дайындай алады. Мәселен, ырғақ тақырыбын меңгерту кезінде оқушыларға әртүрлі ырғақтық үлгілер құрастыру, оларды шапалақпен орындау, содан кейін сол ырғақ негізінде қысқа музыкалық композиция ойлап табу ұсынылуы мүмкін.

Осындай тапсырмаларда жасанды интеллект дайын жауап беретін құрал емес, оқушының шығармашылық әрекетін ынталандыратын орта ретінде қолданылғаны дұрыс. Егер оқушы жасанды интеллекттен дайын әуен алып, оны еш өзгеріссіз өз жұмысы ретінде ұсынса, бұл шығармашылық дамуға әсер етпейді. Ал оқушыға жасанды интеллект жасаған бірнеше әуендік нұсқаны салыстыру, олардың ішінен сәтті элементтерді анықтау, әлсіз жақтарын түсіндіру, әуенді өзгерту немесе оны ұлттық музыкалық ерекшеліктермен толықтыру тапсырылса, технология оқу құралына айналады. Мұндай тәсіл баланың талдау, таңдау, салыстыру және өзіндік шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

Музыка сабағындағы тағы бір маңызды мүмкіндік – жасанды интеллектіні музыкалық шығармашылықты дамыту мақсатында қолдану. Шығармашылық тапсырма оқушы үшін кейде күрделі болуы мүмкін. Әсіресе «әуен құрастыр», «ән мәтінін жаз» немесе «музыкалық композиция ойлап тап» деген тапсырмалар белгілі бір дайындықты талап етеді. Мұндай жағдайда мұғалім жасанды интеллект көмегімен оқушыға бастапқы идея, тақырып, музыкалық образ немесе шығармашылық бағыт ұсына алады. Мысалы, табиғат, туған жер, достық, Отан, ұлттық дәстүр туралы шағын әннің идеяларын жинақтап, кейін оқушылар сол идеялардың негізінде өз сөздерін немесе әуендерін құрастыра алады. Мұндағы басты талап – жасанды интеллекттің дайын туындысын көшіру емес, оны шығармашылық ойлаудың бастапқы нүктесі ретінде пайдалану.

Музыка пәнінің тәрбиелік мазмұны да назардан тыс қалмауы тиіс. Қазақстандық білім беру кеңістігінде музыка сабағы ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың маңызды құралдарының бірі болып саналады. Қазақтың халық әндері, күйлері, дәстүрлі орындаушылық өнері, ұлттық аспаптары оқушыларға халқымыздың тарихи және рухани мұрасын танытады. Сондықтан жасанды интеллектіні музыка сабағында қолдану ұлттық музыкалық мәдениетті ығыстыруға емес, оны оқытудың мүмкіндіктерін кеңейтуге бағытталуы тиіс. Мысалы, оқушылар қазақтың күй өнеріне қатысты ақпараттарды салыстырып, белгілі күйлердің шығу тарихын зерттеп, домбыра орындаушылық мектептерінің ерекшеліктерін анықтап немесе халық әндерінің тақырыптық мазмұнын талдай алады.

Жасанды интеллект көмегімен ұлттық музыкаға арналған зерттеушілік тапсырмаларды да түрлендіруге болады. Мұғалім оқушыларға белгілі бір күйші немесе композитор туралы жасанды интеллект ұсынған мәліметтерді оқулықтағы, энциклопедиядағы немесе сенімді дереккөздердегі ақпаратпен салыстыруды тапсыра алады. Бұл тәсілдің ерекше педагогикалық маңызы бар. Себебі жасанды интеллект кез келген уақытта толық әрі қателіксіз ақпарат бермейді. Ол кейбір деректерді шатастыруы немесе нақты емес мәлімет ұсынуы мүмкін. Сондықтан оқушы жасанды интеллект берген ақпаратты автоматты түрде қабылдамай, оны тексеруге үйренуі қажет. Осы арқылы музыка сабағында ақпараттық сауаттылық пен сыни ойлау дағдыларын қатар дамытуға мүмкіндік туады.

Жасанды интеллект құралдарының тағы бір педагогикалық артықшылығы – мұғалімнің сабаққа дайындалу уақытын тиімді ұйымдастыруы. Музыка мұғалімі күнделікті сабақ жоспарын құрумен қатар, ән мәтіндерін, музыкалық шығармаларды, тыңдалым материалдарын, бағалау критерийлерін, шығармашылық тапсырмаларды және көрнекіліктерді дайындайды. Бұл жұмыстар едәуір уақытты қажет етеді. Жасанды интеллект мұғалімге белгілі бір оқу мақсатына сәйкес тапсырмалар жобасын ұсынуға, сұрақтар құрастыруға, мәтінді оқушы жасына бейімдеуге немесе бағалау критерийлерінің бастапқы нұсқасын жасауға көмектесе алады. Алайда мұғалім ұсынылған материалды міндетті түрде педагогикалық және мазмұндық тұрғыдан тексеруі қажет. Жасанды интеллект жасаған тапсырманың оқу бағдарламасына, оқушының жасына және сабақ мақсатына сәйкестігі мұғалім тарапынан бағалануы тиіс.

Музыка пәнінің ерекшелігі – сабақтың эмоционалдық және көркемдік сипатының басым болуы. Сондықтан жасанды интеллектіні шамадан тыс пайдалану сабақтағы тірі орындауды, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты, бірге ән айтуды немесе музыкалық аспапта орындауды алмастырмауы керек.

Музыка – тек цифрлық ақпарат немесе дыбыстар жиынтығы емес. Ол адамның сезімі, мәдени тәжірибесі, дүниетанымы және шығармашылық ойлауымен байланысты өнер түрі. Осы себепті технология сабақтағы адамаралық әрекетті толықтыруға қызмет еткен жағдайда ғана педагогикалық тұрғыдан нәтижелі болмақ.

Жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдану музыка мұғалімінің цифрлық құзыреттілігіне де тікелей байланысты. Мұғалім тек белгілі бір бағдарламаны іске қоса алумен шектелмей, оның педагогикалық мүмкіндігін түсінуі, нақты сұраныс құра білуі, алынған ақпаратты тексеруі және нәтижені сабақ мақсатына сай өңдеуі қажет. Мұғалімнің жасанды интеллектпен жұмыс істеудегі сауаттылығы жоғары болған сайын, технологияны мақсатсыз немесе формалды қолдану қаупі төмендейді. Жасанды интеллектті қолданудың мәні оқушыға ерекше әсер қалдыруда емес, білім сапасына нақты пайда әкелуде болуы қажет.

Сонымен қатар мұғалім оқушыларға жасанды интеллектпен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыруы тиіс. Бүгінгі оқушы үшін жасанды интеллект құралдарын пайдалану барған сайын қалыпты құбылысқа айналуда. Сондықтан мектептің міндеті технологияны толықтай тыйым салу емес, оны жауапкершілікпен қолдануды үйрету болып табылады. Оқушы жасанды интеллект қай кезде көмекші құрал бола алатынын, қай кезде өзінің білімі мен шығармашылығына сүйенуі керектігін түсінуі қажет. Музыка сабағы осы тұрғыдан шығармашылық жауапкершілікті қалыптастыратын тиімді орта бола алады.

Жасанды интеллектіні музыка сабағында қолданудың келесі маңызды бағыты – музыканы тыңдау және талдау әрекетін жетілдіру. Музыкалық шығарманы тыңдау барысында оқушының зейінін белгілі бір элементтерге бағыттау, шығарманың көңіл күйін, жанрын, құрылымын, орындаушылық ерекшелігін және көркемдік идеясын анықтау маңызды. Дәстүрлі сабақта мұғалім бұл жұмысты жетекші сұрақтар арқылы ұйымдастырады. Жасанды интеллект құралдары осы үрдісті толықтырып, әртүрлі деңгейдегі сұрақтар әзірлеуге, шығармаларды салыстыруға арналған тапсырмалар ұсынуға, музыкалық терминдерді түсіндіруге және тыңдалған шығармаға қатысты рефлексия сұрақтарын құрастыруға көмектеседі. Мысалы, мұғалім белгілі бір шығарманы тыңдатқаннан кейін оқушыларға «шығарманың эмоционалдық сипатын үш сөзбен сипатта», «қай музыкалық құралдар осы көңіл күйді қалыптастырып тұр?», «темп пен динамика өзгерген жағдайда шығарманың мазмұны қалай өзгерер еді?» деген сұрақтар ұсына алады. Мұндай тапсырмалар оқушыны жай ғана тыңдаушыдан белсенді талдаушы деңгейіне көтереді.

Музыканы салыстырмалы талдау барысында да жасанды интеллектінің мүмкіндігі мол. Оқушыларға екі түрлі жанрдағы, екі кезеңге жататын немесе екі түрлі орындаудағы шығармаларды салыстыру ұсынылса, жасанды интеллект көмегімен салыстыру критерийлері жасақталуы мүмкін. Мәселен, халық әні мен заманауи өңдеудегі нұсқаны салыстыру барысында оқушылар әуендік құрылым, тембр, ырғақ, аспаптық сүйемелдеу, орындаушылық мәнер және көркемдік әсер сияқты өлшемдер бойынша пікір білдіре алады. Бұл тәсіл музыкалық талғамның қалыптасуына және бір туындыға бірнеше қырынан қарауға жағдай жасайды.

Музыка сабағында жасанды интеллект құралдарын орындаушылық әрекетпен байланыстыру да тиімді бағыттардың бірі. Ән айту, ырғақ соғу, музыкалық аспапта орындау барысында оқушы өз әрекетін сырттай бағалауға әрдайым мүмкіндік таба бермейді. Кейбір цифрлық платформалар дыбыс биіктігін, ырғақтың дәлдігін, темптің сақталуын немесе орындаудағы кейбір техникалық ерекшеліктерді тіркей алады. Мұндай құралдар мұғалімнің бағалау жұмысын толықтыруға мүмкіндік береді. Алайда цифрлық жүйенің нәтижесі мұғалімнің кәсіби бағасын алмастырмауы тиіс. Музыкалық орындауда техникалық дәлдікпен қатар, образ, интонация, көркемдік сезім, сахналық мәдениет, эмоциялық жеткізу сияқты машиналық жүйе толық бағалай алмайтын қырлар бар. Сондықтан жасанды интеллект арқылы алынған мәліметті мұғалім қосымша көрсеткіш ретінде ғана пайдаланғаны дұрыс.

Орындаушылық әрекетті ұйымдастыруда жасанды интеллекттің тағы бір тиімділігі – жеке жаттығуларды бейімдеу. Мысалы, оқушы белгілі бір әнді орындауда ырғақтан қателессе, мұғалім оған ырғақтық үлгіні қарапайымнан күрделіге қарай қайталайтын шағын жаттығулар дайындай алады. Егер дыбыс биіктігін дәл алуда қиындық байқалса, дыбыстық қатарларды немесе интервалдық жаттығуларды ұсынуға болады. Мұндай дараланған жұмыс әр оқушының нақты қажеттілігіне бағытталады және жалпы сыныптық тапсырмамен қатар жүргізілуі мүмкін.

Жасанды интеллект шығармашылық композиция құрастыруда да кең мүмкіндіктер береді. Музыка сабағында оқушыларға шағын әуен, ырғақ, ән немесе дыбыстық композиция құрастыру міндеті қойылған жағдайда, жасанды интеллект идея ұсынушы және шығармашылық серіктес рөлін атқара алады. Мысалы, оқушыға белгілі бір көңіл күйге сай әуеннің сипатын анықтау, белгілі бір жанрға тән ырғақ үлгісін ойластыру немесе шағын ән мәтініне сәйкес музыкалық образ ұсыну тапсырылуы мүмкін. Мұндай жағдайда оқушы дайын нәтижені қабылдамай, ұсынылған нұсқаларды өзгертіп, өзінің көркемдік шешімін қосуы керек. Бұл тәсіл шығармашылық жұмыстың негізгі авторы оқушы болып қалуын қамтамасыз етеді.

Музыкалық композиция жасауда жасанды интеллектіні қолдану оқушының шығармашылық қателесуден қорқуын азайтуы мүмкін. Кейбір балалар өздігінен әуен құрастыру кезінде сенімсіздік танытып, «дұрыс емес жасап қоямын» деген оймен белсенділігін төмендетеді. Ал жасанды интеллект бірнеше нұсқа ұсынғанда, оқушы оларды салыстырып, өзгертіп, өз таңдауын негіздей алады. Мұғалім бұл процесте «неге осы нұсқаны таңдадың?», «қай бөлігін өзгерттің?», «сенің қосқан элементің қандай?» деген сұрақтар арқылы оқушының авторлық үлесін айқындауға көмектеседі.

Жасанды интеллект музыкалық импровизацияны үйретуде де пайдалы болуы мүмкін. Импровизация – алдын ала дайындалмаған музыкалық ойды еркін білдіру әрекеті. Бұл дағды оқушының музыкалық естуін, ырғақ сезімін және өзіндік шығармашылық еркіндігін дамытады. Мұғалім жасанды интеллект көмегімен белгілі бір ырғақтық немесе гармониялық негіз ұсынып, оның үстіне оқушыға өз әуенін импровизациялауды тапсыра алады. Мысалы, қарапайым екі-үш аккордтық сүйемелдеу негізінде оқушы дауыспен немесе музыкалық аспаппен қысқа әуен ойлап табады. Кейін сол нәтижені талдап, қай музыкалық шешімдер сәтті болғанын анықтайды.

Музыка сабағындағы жасанды интеллекттің педагогикалық мүмкіндіктерінің бірі – пәнаралық байланысты күшейту. Музыка әдебиетпен, тарихпен, бейнелеу өнерімен, информатикамен және тіл сабақтарымен тығыз байланысты. Жасанды интеллект осы пәндер арасындағы байланыстарды көрсетуге көмектеседі. Мысалы, белгілі бір тарихи кезеңнің музыкасын оқыту кезінде оқушылар сол дәуірдің мәдени ортасы, әдебиеті және қоғамдық өмірі туралы мәліметтерді жинап, музыкалық шығарманың сол кезеңмен байланысын анықтай алады. Немесе белгілі бір музыкалық туындыны тыңдап, оның әсерін сурет, қысқа эссе немесе поэтикалық мәтін арқылы жеткізуге болады.

Пәнаралық жобаларда жасанды интеллект әсіресе пайдалы. Мәселен, оқушылар «Ұлттық музыкалық мұра және заманауи технология» тақырыбында шағын жоба дайындауы мүмкін. Бұл жобада бір топ күй тарихын зерттейді, екінші топ ұлттық аспаптар туралы мәлімет жинайды, үшінші топ заманауи цифрлық өңдеудің ерекшеліктерін қарастырады, ал төртінші топ жасанды интеллект көмегімен қазақ музыкасының қазіргі жастар мәдениетіндегі орнын талдайды. Нәтижесінде оқушылар бір тақырыпқа әртүрлі қырынан қарайды және цифрлық технологияны тек ақпарат алудың құралы емес, зерттеу құралы ретінде пайдаланады.

Жасанды интеллекттің тағы бір маңызды қызметі – бағалау мен кері байланысты жеделдету. Музыка сабағында бағалау тек дұрыс немесе қате жауапты анықтаумен шектелмейді. Оқушының тыңдау дағдысы, музыкалық терминдерді қолдануы, орындаушылық шеберлігі, шығармашылық белсенділігі, өз пікірін дәлелдеуі сияқты бірнеше көрсеткіш қатар бағаланады. Мұғалім осы көрсеткіштерге сәйкес бағалау критерийлері мен дескрипторларды жасанды интеллект көмегімен бастапқы нұсқа ретінде әзірлей алады. Мысалы, «шығарманың жанрын анықтайды», «музыкалық көңіл күйді сипаттайды», «кемінде екі музыкалық құралды атайды», «өз пікірін мысалмен дәлелдейді» деген өлшемдер жасалуы мүмкін. Кейін мұғалім оларды нақты оқу мақсатына сәйкестендіреді.

Кері байланыс та музыкалық оқытудың маңызды бөлігі. Оқушыға тек «жақсы» немесе «қате» деген баға жеткіліксіз. Ол өзінің қай тұста жетістікке жеткенін және нені жақсарту керектігін түсінуі тиіс. Жасанды интеллект мұғалімге жеке кері байланыс үлгілерін құрастыруға көмектесе алады. Мысалы, орындаушылық тапсырмадан кейін «ырғақ тұрақты сақталды, алайда фраза соңындағы тыныс алуға назар аудару қажет» немесе «музыкалық образ сәтті берілген, енді динамикалық өзгерістерді айқынырақ көрсетуге болады» сияқты нақты кері байланыс беріледі. Мұндай пікір оқушының келесі әрекетін жоспарлауға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектіні бағалауда қолданғанда әділдік пен айқындық қағидалары сақталуы қажет. Оқушы бағалау критерийлерін алдын ала білуі тиіс және бағалау адамның кәсіби шешімі арқылы бекітілуі керек. Машиналық жүйенің ұсынысын абсолютті нәтиже ретінде қабылдау дұрыс емес. Әсіресе шығармашылық жұмыстарда бір ғана дұрыс жауап болмайды. Музыкадағы көркемдік шешім әртүрлі болуы мүмкін, сондықтан бағалау барысында оқушының идеясы, ізденісі және шығармашылық дербестігі ескерілуі қажет.

Сабақ жоспарлау барысында жасанды интеллект мұғалімге уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді. Мұғалім белгілі бір сынып пен оқу мақсатын көрсете отырып, сабақ құрылымының жобасын, оқу тапсырмаларын, рефлексия сұрақтарын немесе саралау тәсілдерін дайындай алады. Бірақ бұл дайын жоспарды сол күйінде қолдану емес, оны кәсіби тұрғыдан өңдеу дегенді білдіреді. Әр сыныптың деңгейі, оқушылардың қызығушылығы, материалдық база, музыкалық аспаптардың болуы және оқу бағдарламасының ерекшелігі әртүрлі болғандықтан, жасанды интеллект жасаған мазмұнды мұғалім нақты жағдайға бейімдеуі қажет.

Музыка мұғалімі жасанды интеллектке дұрыс сұраныс бере білуі тиіс. Жалпы сұраныс көбіне жалпы жауап береді. Ал нақты сұраныс педагогикалық тұрғыдан пайдалы нәтиже алуға мүмкіндік береді. Мысалы, «музыкадан тапсырма құрастыр» дегеннен гөрі «6-сыныпқа арналған халық музыкасы тақырыбы бойынша үш деңгейлі шығармашылық тапсырма құрастыр, әр тапсырмаға бағалау критерийін қос» деген сұраныс анағұрлым нақты нәтиже береді. Сондықтан жасанды интеллектпен жұмыс істеу барысында промпт құрастыру да мұғалімнің жаңа цифрлық құзыреттерінің бірі ретінде қарастырылуы мүмкін.

Оқушыға да дұрыс сұраныс құру мәдениетін үйрету маңызды. Егер ол жасанды интеллектке «маған ән жазып бер» деп сұраса, дайын өнім алуы мүмкін. Ал «достық тақырыбындағы әнге үш идея ұсын, бірақ мәтінді өзім жазамын» немесе «осы ырғаққа сәйкес қандай көңіл күйдегі әуен үйлесуі мүмкін екенін түсіндір» деген сұраныс оқушыны авторлық жұмыстан шеттетпейді. Демек, сұраныс құрастыру тәсілі технологияны қолданудың педагогикалық сапасына тікелей әсер етеді.

Музыка сабағында жасанды интеллектіні пайдаланудың маңызды шарты – авторлық құқық мәселесін түсіндіру. Генеративті жүйелер жасаған музыка, мәтін немесе визуалдық материалдарды қолдану кезінде олардың қайдан алынғаны, қандай деректерге сүйенгені және кімнің авторлық еңбегіне ұқсас болуы мүмкін екені әрдайым айқын бола бермейді. Сондықтан оқушылар дайын музыкалық материалды өз туындысы ретінде ұсынуға болмайтынын түсінуі тиіс. Мұғалім авторлық еңбекке құрмет, дереккөзді көрсету, өзгелердің шығармасын рұқсатсыз иемденбеу сияқты қағидаларды музыка сабағында жүйелі түрде қалыптастыруы қажет.

Академиялық адалдық мәселесі де осыған байланысты. Жасанды интеллект оқушының орнына толық реферат, ән мәтіні, шығарма талдауы немесе жоба мәтінін жасап бере алады. Егер мұғалім тек дайын өнімді бағаласа, оқушы өзінің білімін көрсете алмауы мүмкін. Сондықтан жасанды интеллект дәуірінде бағалау тәсілдерін де өзгерту қажет. Мұғалім оқушыдан жұмыстың қалай орындалғанын түсіндіруді, қандай өзгерістер енгізгенін айтуды, өз таңдауын қорғауды немесе сыныпта шағын ауызша талдау жасауды талап ете алады. Бұл тәсіл дайын мәтінді көшіріп қолдануға кедергі жасап, оқушының нақты түсінігін тексеруге мүмкіндік береді.

Музыкалық білімде адамдық қарым-қатынас пен эмоционалдық тәжірибе әрқашан басты орында қалуы тиіс. Мұғалімнің тірі дауысы, домбыра немесе басқа аспапта орындауы, сыныппен бірге ән айтуы, оқушының эмоциясына жауап беруі – ешбір жасанды интеллект толық алмастыра алмайтын құндылықтар. Сондықтан технологияны тиімді қолдану дегеніміз барлық әрекетті цифрландыру емес. Керісінше, қай жерде технология қажет, ал қай жерде тірі музыкалық әрекет тиімді екенін педагогикалық тұрғыдан дұрыс анықтау қажет.

Мысалы, сабақтың басында жасанды интеллект көмегімен дайындалған қысқа сұрақ немесе музыкалық жұмбақ оқушылардың қызығушылығын оятуы мүмкін. Бірақ жаңа әнді үйрету барысында мұғалімнің өзі үлгі көрсетіп, фразаны бөліп орындап, тыныс алу мен интонацияны түсіндіруі әлдеқайда маңызды. Сол сияқты шығарманың тарихи контекстін түсіндіруде цифрлық ресурс тиімді болса, музыкалық образды сезіну үшін шығарманы тірідей тыңдау мен талқылау қажет. Осы тепе-теңдікті сақтау жасанды интеллектті педагогикалық тұрғыдан сауатты пайдаланудың негізгі шарты болып табылады.

Жасанды интеллект музыка пәнінің мұғаліміне кәсіби дамуда да көмектесе алады. Мұғалім жаңа әдістемелік идеяларды жинақтау, ашық сабаққа тапсырма әзірлеу, шығармашылық жоба тақырыптарын ойластыру, белгілі бір музыкалық ұғымды оқушыға жеңіл тілмен түсіндіру немесе кәсіби рефлексия жасау барысында жасанды интеллектті пайдалана алады. Сонымен бірге мұғалім әрбір алынған ақпаратты сын тұрғысынан тексеріп, сенімді дереккөздермен салыстыруы тиіс. Мұндай кәсіби дағды технологияны саналы пайдаланудың негізін қалыптастырады.

Музыка пәніндегі жасанды интеллекттің тиімділігі тек қолданылған құрал санымен өлшенбеуі керек. Сабақта бірнеше цифрлық платформаны пайдалану автоматты түрде жоғары нәтиже бермейді. Негізгі көрсеткіш – оқушының біліміндегі, музыкалық қабілетіндегі және шығармашылық белсенділігіндегі өзгеріс. Егер технология оқушыны белсенді тыңдауға, салыстыруға, орындауға, ойлануға және өз идеясын ұсынуға жетелесе, онда оның педагогикалық мәні бар. Ал егер оқушы тек экрандағы дайын жауапты қабылдаушы болып қалса, мұндай технологиялық әрекеттің тиімділігі төмен болады.

Осы тұрғыдан алғанда, музыка сабағында жасанды интеллектті қолданудың басты қағидасы – «технология үшін технология» емес, «оқу мақсаты үшін технология» болуы тиіс. Мұғалім әрбір құралды қолданар алдында оның сабақ мақсатына қандай нақты пайда әкелетінін анықтауы қажет. Бұл тәсіл жасанды интеллектті сәнді қосымша ретінде емес, мазмұнды педагогикалық ресурс ретінде қолдануға мүмкіндік береді.

Музыка пәнінде жасанды интеллектті тиімді қолданудың тағы бір маңызды қыры – оқушының зерттеушілік дағдысын дамыту. Қазіргі білім беру жүйесінде оқушы тек ақпаратты қабылдаушы емес, ақпаратты іздейтін, салыстыратын, талдайтын және оның дұрыстығын бағалайтын тұлға болуы қажет. Жасанды интеллект осы үрдісте жаңа мүмкіндіктер ұсынады. Мысалы, оқушыларға белгілі бір композитордың шығармашылығы, музыкалық жанрдың қалыптасу тарихы немесе ұлттық музыкалық аспаптың ерекшелігі туралы ақпарат жинау тапсырылуы мүмкін. Алынған мәліметтер оқулықтағы және басқа сенімді дереккөздердегі ақпаратпен салыстырылады. Бұл жұмыс барысында оқушы жасанды интеллект ұсынған әрбір ақпарат міндетті түрде шындық бола бермейтінін түсінеді және деректерді тексерудің маңызын меңгереді.

Бұл мәселе әсіресе қазақ музыкасының тарихы мен ұлттық музыкалық мұраны оқытуда өзекті. Жасанды интеллект жүйелері әлемдік ақпарат кеңістігіндегі деректер негізінде жауап қалыптастыратындықтан, қазақтың дәстүрлі музыкасына қатысты кейбір мәліметтер толық болмауы немесе қате берілуі ықтимал. Сондықтан мұғалім оқушыларға Құрманғазы, Дәулеткерей, Тәттімбет, Дина Нұрпейісова, Біржан сал, Ақан сері, Абай, Жаяу Мұса сияқты қазақ музыкалық мәдениетінің өкілдері туралы ақпараттарды бірнеше дереккөз арқылы тексеруді үйретуі қажет. Осы арқылы жасанды интеллект

тек ақпарат алу құралы емес, тарихи және мәдени деректердің сенімділігін талдауға мүмкіндік беретін зерттеу ортасына айналады.

Ұлттық музыкалық құндылықтарды жасанды интеллектпен байланыстырудың тәрбиелік маңызы да жоғары. Оқушы заманауи технологияны меңгерумен бірге өзінің ұлттық мәдениетіне құрметпен қарауы қажет. Мысалы, жасанды интеллект жүйесіне «Қазақтың дәстүрлі күй өнерінің ерекшеліктерін сипатта» деген сұраныс беріп, алынған жауапты оқулықпен салыстыруға болады. Оқушылар жауаптағы нақты және күмәнді тұстарды анықтап, күйдің төкпе және шертпе дәстүрлерінің ерекшеліктерін өздері толықтырады. Мұндай тапсырма бір мезгілде музыкалық білімді, ақпараттық сауаттылықты, сыни ойлауды және ұлттық мәдени құндылықтарға қызығушылықты қалыптастырады.

Жасанды интеллектті музыка сабағына енгізуде оқушының жас ерекшелігі міндетті түрде ескерілуі тиіс. Бастауыш сынып оқушыларына жасанды интеллекттің күрделі мүмкіндіктерін тікелей қолданудан гөрі мұғалім алдын ала әзірлеген материалдарды пайдаланған тиімді. Мысалы, мұғалім жасанды интеллект көмегімен музыкалық жұмбақтар, қарапайым сұрақтар, ертегі сипатындағы музыкалық оқиғалар немесе тыңдалымнан кейінгі шығармашылық тапсырмалар әзірлей алады. Ал орта және жоғары сынып оқушыларына ақпаратты салыстыру, музыка туралы пікірталас жүргізу, шығармашылық идеяларды жетілдіру немесе жасанды интеллект жасаған музыкалық өнімді сын тұрғысынан бағалау сияқты күрделі тапсырмалар ұсынуға болады.

Жасанды интеллект құралдарын қолдану барысында цифрлық қауіпсіздік мәселесіне де ерекше назар аудару қажет. Оқушылар жеке деректерін, телефон нөмірін, мекенжайын, фотосуреттерін немесе басқа да жеке ақпаратын ашық цифрлық платформаларға енгізбеу керектігін білуі тиіс. Білім беру мақсатында қолданылатын кез келген цифрлық құрал мектептің ішкі талаптарына, оқушылардың жасына және қауіпсіздік қағидаларына сәйкес болуы қажет. UNESCO генеративті жасанды интеллектіні білім беру саласында қолдануда адамға бағдарланған, жас ерекшелігіне сай және деректердің құпиялылығын қорғайтын тәсіл қажет екенін атап көрсетеді. Сондықтан музыка мұғалімінің міндеті тек технологияны қолдануды үйретумен шектелмей, оны қауіпсіз әрі жауапты пайдаланудың мәдениетін қалыптастыруды да қамтиды.

Жасанды интеллектті сабақта тиімді пайдаланудың негізгі шарттарының бірі – мұғалімнің нақты педагогикалық алгоритм қалыптастыруы. Бірінші кезекте сабақтың оқу мақсаты анықталады. Екінші кезекте осы мақсатқа жетуде жасанды интеллекттің қажеттілігі бағаланады. Үшінші кезеңде мұғалім қолданылатын құралды және тапсырманы таңдайды. Төртінші кезеңде оқушыларға жасанды интеллектпен жұмыс істеудің нақты ережелері беріледі. Бесінші кезеңде алынған нәтиже талданып, тексеріліп, оқушының жеке пікірімен толықтырылады. Соңғы кезеңде рефлексия ұйымдастырылып, жасанды интеллекттің оқу тапсырмасына қандай пайда әкелгені анықталады. Осындай жүйелі тәсіл технологияның сабақтағы орнын нақтылап, оны мақсатсыз қолданудан сақтайды.

Музыка сабағындағы жасанды интеллектпен жұмыс барысында «алдымен оқушының ойы, содан кейін технологияның көмегі» қағидасын қолдану тиімді. Мысалы, мұғалім оқушыларға белгілі бір музыкалық шығарма туралы алдымен өз пікірін жазуды тапсырады. Одан кейін ғана жасанды интеллекттен сол шығарма туралы талдау сұралады. Соңында оқушы өзінің алғашқы пікірі мен жасанды интеллект жауабын салыстырады. Қандай ойлар сәйкес келді, қандай жаңа мәлімет алды, қай тұста жасанды интеллекттің пікірімен келіспейді деген сұрақтарға жауап береді. Бұл әдіс оқушының технологияға тәуелділігін азайтып, өзіндік пікірін бірінші орынға шығарады.

Тағы бір тиімді тәсіл – «жасанды интеллект жауабын түзету» тапсырмасы. Мұғалім әдейі толық емес немесе нақтылауды қажет ететін AI жауабын оқушыларға ұсына алады. Оқушылар оны оқып, қателерді анықтап, қосымша деректер арқылы түзетеді. Мысалы, белгілі бір музыкалық жанр немесе композитор туралы жасалған мәтін беріледі. Оқушылар мәтіндегі тарихи, терминологиялық және музыкалық ақпараттарды тексереді. Бұл әдіс оқушының ақпаратты дайын күйінде қабылдамауына, дәлел іздеуіне және сын тұрғысынан ойлауына ықпал етеді.

«Адам мен жасанды интеллект шығармашылығын салыстыру» тапсырмасы да музыка сабағында қызықты нәтиже бере алады. Оқушылар өздері қысқа ән мәтінін немесе музыкалық идея құрастырып, кейін ұқсас тапсырманы жасанды интеллектке береді. Екі нәтижені салыстырып, қай нұсқада эмоция, ұлттық ерекшелік, жеке тәжірибе немесе көркемдік образ айқынырақ берілгенін талдайды. Мұндай жұмыс барысында оқушылар технологияның мүмкіндігін де, адамның шығармашылық ерекшелігін де тереңірек түсінеді. Бұл әсіресе бүгінгі цифрлық қоғамда адамның шығармашылық еңбегінің құндылығын түсіндіру үшін маңызды.

2026 жылы музыка біліміндегі жасанды интеллектке арналған зерттеулерде AI құралдарын оқу бағдарламасын жоспарлау, әкімшілік жұмысты жеңілдету, композициялық әрекеттер, оқу мен жазуға негізделген тапсырмалар және қосымша оқу материалдарын жасау үшін қолдануға болатыны көрсетіледі. Сонымен қатар зерттеушілер мұғалімдердің технологияның мүмкіндіктерімен бірге оның шектеулерін де түсінуі қажеттігін атап өтеді. Бұл тұрғыдан музыка мұғаліміне жасанды интеллектті меңгеру тек техникалық дағды емес, педагогикалық шешім қабылдау құзыреттілігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Музыкалық білім берудегі жасанды интеллектіні зерттеген 2026 жылғы шолу еңбегінде AI қолданылған оқу тәжірибелерінде оқушылардың мотивациясы, өзіндік сенімділігі, техникалық дағдылары және музыкалық шығармашылығы бойынша оң нәтижелер байқалғаны айтылады. Сонымен қатар авторлық, шығармашылықтың шынайылығы, эмоционалдық тереңдік және педагогтердің жаңа технологияларға даярлығы сияқты мәселелердің әлі де өзекті екені көрсетілген. Демек, жасанды интеллекттің мүмкіндігін тек оң жағынан бағалау жеткіліксіз. Оның педагогикалық әсері мұғалімнің оны қандай мақсатта және қандай әдіспен қолданатынына байланысты.

Музыка мұғалімінің жасанды интеллект сауаттылығы осы тұрғыдан ерекше мәнге ие. 2026 жылғы музыка педагогикасындағы еңбектерде AI сауаттылығы жасанды интеллекттің жұмыс істеу принципін түсіну, оны практикалық тұрғыдан қолдана білу, алынған нәтижені бағалау және технологияның этикалық салдарын түсіну сияқты бірнеше құрамдас бөліктен тұратыны көрсетіледі. Мұғалім осы құзыреттерді меңгерген жағдайда ғана оқушыға дұрыс бағыт-бағдар бере алады. Сондықтан музыка пәні мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламаларында жасанды интеллектпен жұмыс, промпт құрастыру, ақпаратты тексеру, авторлық құқық және цифрлық этика мәселелері қамтылғаны орынды.

Музыка пәнінің мұғалімі үшін жасанды интеллектті кәсіби көмекші ретінде қолданудың бірқатар тиімді жолдарын көрсетуге болады. Мұғалім сабақ жоспарының бастапқы нұсқасын дайындау, оқу мақсаттарына сәйкес тапсырмалар құрастыру, тапсырмаларды оқушылардың деңгейіне қарай саралау, музыкалық викторина әзірлеу, рефлексия сұрақтарын дайындау, бағалау критерийлерін жетілдіру, жобалық жұмыс тақырыптарын ұсыну, шығармашылық тапсырмалардың бірнеше нұсқасын жасау сияқты әрекеттерде жасанды интеллект көмегіне жүгіне алады. Осы жұмыстардың нәтижесінде мұғалім техникалық сипаттағы кейбір жұмыстарға жұмсалатын уақытын азайтып, оқушылармен тікелей шығармашылық және педагогикалық жұмысқа көбірек көңіл бөле алады.

Алайда мұғалім қандай жағдайда да жасанды интеллекттен алынған материалды тексеруі тиіс. Әсіресе музыканың тарихына, белгілі тұлғалардың өміріне, шығармалардың авторлығына, музыкалық терминдерге және ұлттық мәдениетке байланысты ақпараттарда қателікке жол бермеу маңызды. Мұғалім сенімді энциклопедиялық, ғылыми, оқу-әдістемелік және ресми дереккөздерді негізге алып, жасанды интеллект ұсынған ақпаратты солармен салыстыруы қажет. Бұл мұғалімнің кәсіби жауапкершілігінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Жасанды интеллектті пайдаланғанда барлық оқушыға тең мүмкіндік беру мәселесі де назарда болуы керек. Оқушылардың цифрлық құрылғыларға немесе интернетке қолжетімділігі әртүрлі болуы мүмкін. Сондықтан мұғалім тапсырманы тек белгілі бір ақылы немесе күрделі платформаны қолдануға негіздемеуі қажет. Қажет болған жағдайда жасанды интеллектпен жұмысты мұғалімнің басқаруымен бүкіл сыныпқа ортақ түрде ұйымдастыруға немесе топтық тапсырма ретінде орындауға болады. Осылайша технология білім алушылар арасындағы теңсіздікті күшейтетін емес, білімге қолжетімділікті кеңейтетін құралға айналуы тиіс.

Музыкалық білім беруде жасанды интеллектіні қолданудың болашағы зор болғанымен, оның басты мақсаты адамның музыкалық шығармашылығын алмастыру емес. 2025 жылы Ұлттық музыка білімі қауымдастығы әзірлеген жасанды интеллектіні музыка білімінде қолдану жөніндегі қағидаларда AI шығармашылықты қолдау, орындауды жетілдіру және оқушы рефлексиясын тереңдету құралы ретінде қарастырылады, сонымен бірге педагогтердің этикалық жауапкершілігіне ерекше мән беріледі. 2026 жылғы Oxford Handbook of Artificial Intelligence in Music Education еңбегінде де шығармашылық, авторлық, әділдік, адамға бағдарланған музыка жасау және технологияның педагогикалық салдары негізгі мәселелердің қатарында қарастырылады.

Сондықтан болашақ музыка сабағы толықтай цифрлық жүйеге көшкен сабақ ретінде емес, дәстүрлі музыкалық тәжірибе мен жаңа технологиялардың үйлескен ортасы ретінде қалыптасуы тиіс. Домбыраның табиғи үні, мұғалімнің тірі орындауы, сыныптың бірге ән айтуы, музыканы сезіну, шығарманы эмоционалдық тұрғыдан қабылдау сияқты әрекеттер музыка білімінің негізі болып қала береді. Жасанды интеллект осы әрекеттерді байытуға, жаңа тапсырмалар ұсынуға, оқушының шығармашылық ізденісін кеңейтуге және мұғалім еңбегін оңтайландыруға қызмет еткен жағдайда ғана шынайы педагогикалық құндылыққа ие болады.

Қорыта айтқанда, жасанды интеллект құралдарының қарқынды дамуы музыка пәнін оқыту әдістемесіне жаңа мүмкіндіктер әкеліп отыр. Жасанды интеллект сабақ жоспарын құру, оқу материалдарын бейімдеу, тапсырмаларды саралау, музыканы тыңдау мен талдау, композиция құрастыру, орындаушылық дағдыларды жетілдіру, бағалау және кері байланыс ұйымдастыру сияқты бағыттарда музыка мұғалімінің тиімді көмекшісі бола алады. Сонымен қатар ол оқушылардың шығармашылық қабілетін, зерттеушілік белсенділігін, сыни ойлауын, цифрлық сауаттылығын және өзіндік білім алу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектіні музыка сабағында пайдалану барысында мұғалімнің кәсіби рөлі бұрынғыдан да маңызды бола түседі. Технология ақпаратты жылдам ұсынғанымен, оның педагогикалық құндылығын анықтайтын, материалды оқушы деңгейіне бейімдейтін, тәрбиелік мазмұнмен толықтыратын және шығармашылық әрекетті ұйымдастыратын – мұғалім. Сондықтан жасанды интеллект мұғалімді

алмастыратын құрал емес, оның кәсіби мүмкіндігін кеңейтетін интеллектуалдық серіктес ретінде қабылдануы қажет.

Музыка сабағында жасанды интеллектіні тиімді пайдаланудың басты шарты – нақты оқу мақсатының болуы. Технология сабаққа тек заманауилық сипат беру үшін емес, белгілі бір педагогикалық міндетті шешу үшін қолданылуы тиіс. Оқушы жасанды интеллект ұсынған дайын материалды қабылдаушы болып қалмай, оны талдап, салыстырып, тексеріп, өзгертіп және өз шығармашылық идеясымен толықтыруы қажет. Осындай жағдайда ғана жасанды интеллект оқушының дербес ойлауына және шығармашылық қабілетіне оң ықпал етеді.

Сонымен қатар авторлық құқықты сақтау, академиялық адалдық, дербес мәліметтерді қорғау, ақпараттың сенімділігін тексеру және адам шығармашылығының құндылығын сақтау негізгі қағидалар қатарында болуы тиіс. Әсіресе ұлттық музыкалық мұраны оқытуда жасанды интеллект берген ақпаратты сенімді дереккөздермен салыстыру маңызды. Қазақтың дәстүрлі музыкасы мен ұлттық өнерін заманауи технологиялар арқылы таныту жас ұрпақтың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға ықпал ете алады.

Жасанды интеллект дәуіріндегі музыка мұғалімінің негізгі міндеті – технологияның мүмкіндігі мен дәстүрлі педагогиканың құндылықтарын үйлестіру. Музыканың тәрбиелік, эстетикалық және эмоционалдық сипаты сақталған жағдайда ғана цифрлық жаңашылдықтар білім сапасына нақты үлес қосады. Сондықтан жасанды интеллектті музыка сабағына енгізудің болашағы мұғалімнің цифрлық құзыреттілігіне, шығармашылық ізденісіне және педагогикалық шеберлігіне тікелей байланысты. Жасанды интеллектіні сауатты, мақсатты және жауапкершілікпен қолдану музыка пәнін оқытуды жаңғыртып қана қоймай, оқушының заманауи қоғамда қажет болатын шығармашылық, ақпараттық және сыни ойлау қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
2. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Updated January 16, 2026.
3. McLerran M. C. Enhancing Music Pedagogy with Generative AI // Music Educators Journal. 2026. Vol. 112, №4. P. 46–54. DOI: 10.1177/00274321261440199.
4. Yoo H. Building AI Literacy: A New Era for Music Educators // Music Educators Journal. 2026. Vol. 112, №3. P. 55–60. DOI: 10.1177/00274321261420409.
5. Iversen K. T. Impacts of Artificial Intelligence in Music Education: A Scoping Review of Instructional Strategies and Student Learning Outcomes // Research Studies in Music Education. 2026. DOI: 10.1177/1321103X261453265.
6. National Association for Music Education. Guiding Principles, Frameworks, and Applications for AI in Music Education. NAfME, 2025.
7. National Association for Music Education. Artificial Intelligence and Music Education. NAfME Educational Resources, 2024–2026.
8. Holster J. Designing AI Sandboxes for Human-Machine Pedagogies // The Oxford Handbook of Artificial Intelligence in Music Education. Oxford University Press, 2026.
9. The Oxford Handbook of Artificial Intelligence in Music Education. Oxford: Oxford University Press, 2026.
10. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Жалпы орта білім беру деңгейінің оқу бағдарламалары мен білім беру мазмұнына қойылатын талаптар. – Астана, 2024.
11. Құлманова Ш. Б. Музыка пәнін оқыту әдістемесінің негіздері. – Алматы: Білім, 2019.
12. Жұбанов А. Қ. Ғасырлар пернесі. Қазақтың халық сазгерлерінің өмірі мен шығармашылығы туралы очерктер. – Алматы: Дайк-Пресс, 2002.

Мазмұны

Кулбекова Мөлдір Аширалиевна **МУЗЫКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ** 4